

Volitev rektorja

Rektor dr. Maks Samec.

Rektorske volitve na ljubljanski univerzi, sicer interno univerzitetno zadevo je »Jutro« izneslo s točnimi imenskimi navedbami glasovanja posameznih rednih profesorjev v javnost. Proglasilo je glasovanje večine univerzitetnih profesorjev, ki so izvolili za rektorja g. dr. M. Sameca, kot ozkosrčno samoslovenstvo in demonstracijo, s katero naj bi bila storjena zelo slaba usluga univerzi.

Po prvem poročilu dne 24. januarja 1935 je posvetilo rektorskim volitvam naslednjega dne celo svoj uvodnik, v katerem postavlja načelno vprašanje: »ali sme biti neslovenski Jugosloven rektor ljubljanske univerze?« in pritiska tudi univerzitetnim profesorjem, ki so izvolili g. dr. Sameca, znani žig separatizma, s katerim že dolgo strahuje slovensko javnost. Od tega dne pa je »Jutro« rafinirano skrbelo, da ostane vprašanje živo s tem, da je vsak dan znova prineslo kako poživitev, bilo z objavo izjave J. n. a. d. »Jadrana« ali kolege Artnaka, predsednika juridičnega strokovnega društva ali s polemiko s »Slovencem« z očitki medvojnega denuncijantstva in znova ponovljeno trditvijo, da univerza ni bila ustanovljena po klerikalni zaslugi, vsesкупaj v zelo robatem tonu.

Ne more biti dvoma, da zasleduje skupina ljudi, okoli »Jutra« s svojim sistematičnim pisanjem nek opredeljen namen.

Ker je vprašanje za akademsko mladino vsaj tako važno, kot za javnost, ga moramo v svojem glasilu nekoliko osvetliti.

Po odstopu rektorja g. dr. Ramovša je imela filozofska fakulteta izbirati novega kandidata, da ga predlaga rednim univerzitetnim profesorjem vseh fakultet v izvolitev. Mnenja so bila deljena, takrat sta prihajala v poštev dva kandidata g. dr. Hadži in g. dr. Izidor Cankar.

Predlagatelji g. dr. Hadžija so se sklicevali na encieniteto (službeni rang), po kateri bi moral biti postavljen kot kandidat filozofske fakultete dr. Hadži, ko pa je bil postavljen protikandidat s tehnične fakultete, pa na turnus fakultete, po katerem je bila vrsta na filozofski. Te utemeljitve pa so bile omajane, ker je bila doslej encieniteta opetovano prekršena, kot dokazuje dejstvo, da z juridične fakultete še ni bil rektor g. prof. dr. Skumović, ki bo šel skoro v pokoj, pa doslej še ni bil niti rektor, niti dekan, čeprav so mlajši že bili, ali na teološki rektorja g. dr. Lukman in g. dr. Slavič pred univ. prof. dr. Grivcem in drugimi, ali na filozofski g. dr. Kidrič pred g. dr. Nachtigalom, niti po turnusu fakultet kot dokazuje kandidatura g. prof. Plemlja proti g. prof. dr. Ušeničniku, a lig. prof. dr. Ramovša proti g. prof. dr. Šerku ali g. prof. dr. Vidmarja proti g. prof. dr. Dolencu. In kar je še najbolj zanimivo, proti turnusu fakultet so se borili tisti, ki ga danes zagovarjajo!

Proti encieniteti pa govore že tudi volitve same, kajti, če bi kandidata za rektorsko mesto

določal njegov vrstni red, bi ob izmenjavi rektorja zadostovalo, da bi v univerzitetnih uradih pregledali listo profesorjev in najstarejšega preprosto imenovali za rektorja.

Mnogokaj govori tudi za domnevo, da izmed kandidatov filozofske fakultete nobeden ni dobil potrebne večine ali tudi le polovico glasov navzočih univerzitetnih profesorjev, ki so potrebni za kandidaturu. »Jutro« piše: »Po dosedaj običajnih normah bi moral postati rektor g. dr. Hadži, redni profesor zoologije, in večina se je tudi izrekla zanj. Toda proti njegovi kandidaturi so se uprli nekateri profesorji, dva ali trije...« Zakaj tako dobro poučeno »Jutro« ne pove, koliko glasov je dobil g. prof. dr. Hadži pri razgovoru na filozofski fakulteti? Vse izgleda, da je »Jutrov« stavek nejasen zato, da napravi napačno asociacijo misli. Kaj če se za g. prof. dr. Hadžija ni oglasila niti polovica navzočih profesorjev, kaj šele vseh? In če niti eden, niti drugi kandidat ni dobil potrebne večine glasov, ali ni morala preiti kandidatura na tehniško fakulteto? Zakaj je tako dobro poučeno »Jutro« to zamolčalo?

Doslej so nam vsakokratnega rektorja dajale volitve, redno je bilo več kandidatov, a nikdar hrupa zaradi tistih, ki so propadli. Sedaj pa, ko pri volitvah ni bil izbran g. dr. Hadži, naenkrat »Jutrov« dobro organiziran napad na univerzitetne profesorje! Kaj jim ni dovoljeno svobodno izbirati in voliti po svojem prevdanku? In pa, ali niso pokazali dovolj uvidevnosti in prilagodljivost, ko so se izognili bojnemu glasovanju med kandidatom filozofske fakultete in presli na tehnično?

Darujte v tiskovni sklad „Akademskega glasa“

Mi moramo smatrati zadnji »Jutrov« napad kot nadaljevanje cele vrste akcij v zadnjem desetletju, ki niso bile prijazne univerzi. In ker še trdi, da so univerzitetni profesorji s svojo izbiro rektorja napravili zelo slabo uslugo univerzi, obracamo kopje in povemo, da je »Jutro« s svojim sistematično izvedenim napadom, ki ga je lepo zamaskiralo z »Zato bomo svojim čitateljem gotovo ustregli, ako jim podamo objektivno sliko o poteku dogodkov«, znova poskusilo zelo škoditi ugledu univerze. To nas boli tem bolj, ker iz zelo konkretnih dejstev vemo, da so imeli ljudje okoli »Jutra« mnogo prilike in tudi dolžnosti koristiti univerzi. In kaj so v resnici naredili? In ker so nagnetli v svoji polemiki 29. januarja 1935 proti »Slovencu« očitke, da nima nobenih zaslug

Zahvala

Za vse podpore, ki jih je Akcija za pomoč revnim akademikom prejela, se akcija v svojem imenu, kakor tudi v imenu obdarovancev in v imenu vse akademske mladine iskreno in toplo zahvaljuje.

Z dosedanjimi darovi je omogočeno pomagati najbednejšim, ki so brez hrane in primerne zimskega oblačila. Žal je beda v akademskih vrstah zelo razširjena in lahko priskočimo na pomoč le v najnujnejših slučajih maloštevilnim tovarišem s hrano, obleko in obutvijo.

Z željo, da bi plemenita dejanja našla več posnemaaja, se vsem darovalcem priporoča.

Akcija za pomoč revnim akademikom
ljubljske univerze.

za univerzo, povemo še njim, da jih tudi oni nimajo, kajti pri študiju zgodovine bojev za univerzo za njeno dograditev in obrambo srečuješ le imena, ki jih danes v »Jutrovem« krogu gotovo ne boš našel!

Morali smo to povedati, ker smatramo vsako izrabljanje take stvari za nečastno.

Na univerzi je v tem tednu vzbudila v okviru »Jutrovega« pisanja pozornost Jadranova izjava. Potrebno je, da se bavimo tudi z njo. Objavljena je bila v »Jutru« 26. januarja 1935 na 2. strani:

Izjava akademskega društva »Jadrana«.

J. n. a. d. »Jadran«, najmočnejša kulturno-nacionalna organizacija na univerzi kralja Aleksandra I. Uedinitelja, najodločneje obsoja ozkosrčno ponašanje one akademske mladine, ki je bila v svojem fanatičnem samoslovenstvu zmožna žaliti ob volitvah novega rektorja, enega največjih naših znanstvenikov in pedagogov, ki je kot pravi Jugosloven z dejanji, prežetimi iskrene ljubezni, dvigal nivo naše univerze in nam vzgojil vso mlajšo generacijo prirodoslovcev. — To bodi izraz hvaležnosti in spoštovanja, ki jo goji do g. univ. prof. dr. Hadžija jugoslovenska nacionalna akademska mladina.

V Ljubljani, 25. januarja 1935.

J. n. a. d. »Jadran«.

Ta izjava skuša prikazati načelno stališče akademske mladine, s katerim si je ta želela na rektorskem mestu zaradi nalog, ki čakajo bodočega rektorja in pri katerih je z dolgotrajnim in naporim delom živo soudeležena, Slovenca, domačega človeka, ki bi imel mnogo čuta za naše probleme in potrebe, kot žalitev g. prof. dr. Hadžija! »Jutro« se do takega tolmačenja ni povzpelo. Pač pa »Jadran« — najmočnejša kulturno-nacionalna organizacija na univerzi. Zopet star pojav: tam kjer se govori o načelni stvari, takoj osebna zadeva. In »udanostna brzobjavka« g. prof. dr. Hadžiju. Ni nam treba povdarjati, da goji do g. prof. dr. Hadžija vsa akademska mladina enako spoštovanje, tudi tista, ki ne daje izjav v »Jutro«. Saj je s svojim delom doprinesel k pozitivnemu razvoju in rasti naše univerze, in ima zato pri njej svoj delež. Tudi smo v njem poznali človeka, ki je pokazal globoko razumevanje in svoj fini odnos do naših kulturnih problemov. Ni nam mogla ostati neprikrita motivacija, s katero je pred leti le za kratko dobo sprejel predsedstvo Muzejskega društva, da ga skuraj preda predsedniku Slovincu.

Priznamo, da bi si tudi v tem trenutku želeli enako uvidevnost, saj je šlo celo za mnogo važnejšo in težjo funkcijo, ki nalaga napram slovenski kulturni zgodovini vse večjo odgovornost. Kot osebe nam je g. univ. prof. dr. Hadžija globoko žal.

J. n. a. d. »Jadran«, katerega odbor je bil v dne, ko je podajal izjavo, v ostavki, naj v bo-

doče vendar pazi na stilizacijo svojih izjav. Lahko je mnenja, da spada na čelo slovenske univerze znanstvenik, toda ostali akademski mladini ne sme podtikati namerov, ki jih ni imela, kot je bila trditev, da je »v svojem fanatičnem samoslovenstvu zmožna žaliti enega največjih naših znanstvenikov in pedagogov.« Preveč Jutrovo zvone te fraze, mi na univerzi bi se morali medsebojno že bolje poznati. Lahko ima »Jutro« na nečem ineresse, akademski klub pa mora iskati sam in biti sposoben, da vidi tudi za kulise.

Vsi na univerzi čutimo, da je med obema generacijama globok razkol in da nam starejša

zapušča brezupno dediščino. Preden bomo to dediščino prevzeli, jo bomo morali dodobro pregledati. Vi pa, ki ste že danes bližje, ne izpustite dragocene prilike. Kajta konkretna dejstva, ki jih vsak dan gledate, bodo za sodbo zgodovine vse dragocenejša, kot pa vsi zaključki, ki se bodo kdaj delali na podlagi uvodnikov. Danes je za uspešen razvoj akademskega kluba dosti nujnejša naslonitev na skupno akademsko fronto in nujno sodelovanje pri vsem njenem delu, kot pa naslonitev na formacije stare generacije, ki so se izneverile nekoč postavljenemu svojemu programu demokracije in zasledujejo interese, od katerih narodna skupnost ne bo imela koristi.

Univerzitetna knjižnica v nevarnosti?

Pri dobro poučenih faktorjih so odborniki Akademске akcije dobili informacije, po katerih naša univerzitetna knjižnica še ni tako gotova stvar, kot smo mi pričakovali.

Kakor znano, je bil na predlog finančnega ministra za novi državni proračun vnešen tudi člen, s katerim se pooblašča prosvetni minister, da v sporazumu s finančnim ministrom najame pri Državni hipotekarni banki potrebno posojilo v znesku Din 7.500.000 za univerzitetno knjižnico v Ljubljani. Obenem je bila vnešena v predlog letošnjega državnega proračuna vsota 500.000 Din, kot prva anuiteta za odplačevanje tega posojila.

Ko smo prejeli v decembru te vesti iz Beograda, smo bili prepričani, da je gradnja univerzitetne biblioteke gotova stvar. Po enoletnem delu in boju slovenske akademske mladine za svojo univerzitetno knjižnico je kraljevska vlada uvidela upravičenost te naše kulturne zahteve in ji ugodila. Naloga je bila na slovenski parlamentarni delegaciji, da se zavzame za našo biblioteko v finančnem odboru skupščine, v skupščini sami in v senatu pri rešetanju novega državnega proračuna.

Po naših zadnjih informacijah pa stvar le še ni tako gotova:

Glavno je sedaj, da dobimo posojilo. Prosvetno ministrstvo kot tako ne more dobiti posojila, ker je državni urad brez lastnih dohodkov. Da da Državna Hipotekarna banka posojilo, mora imeti od države sankcijo, da bo to posojilo v prihodnjih letih odplačano. Te sankcije pa sedaj v našem slučaju še nimamo. Da je vstavljena prva anuiteta v naš novi proračun, še prosvetnega ministra ne veže, da vnese v prihodnjih obratnih druge anuitete. Da se tudi v bodoče zagotovi redno vstavljanje anuitet v bodoče proračune, je potreben sklep ministrskega sveta. Le na ta način je podana potrebna akcija od strani države, ki jo Državna Hipotekarna banka zahteva.

Poleg tega je anuiteta v nadaljnjih posojilnih pogojih Drž. Hipotekarne banke v znesku Din 500.000 veliko premajhna za posojilo v znesku 7.500.000 Din. Drž. Hipotekarna banka je l. 1932 prenehala z dajanjem dolgoročnih kreditov, ter sedaj posojuje redno le do 5 let v izrednih primerih 10—12 let in to na visoko obrestno mero 8—9 %. Navaden obrestno obrestni račun pokaže, da bi na teh pogojih Drž. Hipotekarna banka t. j., če računamo po 8 % na odplačevanje 7.500.000 Din v 10 letih morala značati letna anuiteta točno Din 1.120.000. To je ista vsota, katero je že lani predlagalo prosvetno ministrstvo, ki pa takrat ni bila sprejeta v vproračun. Na sedanjo anuiteto Din 500.000, bi potemtakem dobili le 3.340.000 Din, kajti že vsakoletne obresti iz sedem in pol milijonskega posojila, bi znašale ca 600.000 torej 100.000 Din več kot znaša proračunska anuiteta določena predvsem odplačevanju dolgov.

Kot vedno je tudi sedaj Akademška akcija odločena, da stvar privede do prave rešitve, zagotoviti ves denar in z njim začetek gradnje v letošnji spomladi. Odborniki akcije so se obrnili na člane finančnega odbora skupščine, da bi se že v tem odboru doseglo potrebno zvišanje anuitete. Tu smo pa izvedeli, da finančni odbor nima možnosti zvišanja postavk ampak le znižanja. Potrebno je zato, da se to uredi, še predno pride načrt proračuna pred fin. odbor. Obrnili smo se na našega slovenskega ministra dr. Marušiča, ki je že kot ban dravske banovine pokazal vse umevanje za našo akcijo in dobili od njega zagotovilo, da bo posredoval pri g. finančnem ministru.

Novi rektor g. dr. Samec je bil o nevarnosti obveščen. Z naglim sklepom se je odločil, da posreduje. Ker je stvar radi poznega termina nujna, je g. rektor v sredo zvečer skupno z akademsko delegacijo odpotoval v Beograd, da pri ministrstvih t. j. pri finančnem in prosvetnem posreduje za zvišanje postavke.

Priliko, ko se mude v Beogradu, pa bodo akademiki uporabili, da skupno z rektorjem pokrenejo akcijo za našo anatomsko predavalnico, ki stoji že par let, manjka pa še 150.000 Din za njeno opremo. Ravno tako, da nadaljuje akcijo, započeto po bivšem rektorju dr. Ramovšu za neodvisno akademsko menzo.

V lanski banovinski proračun je bilo vstavljena vsota 200.000 Din za zgradbo naše knjižnice. Po zagotovitvi dr. Marušiča, tedanjega bana, se bodo ti zneski ponavljali skozi 10 let v ban. proračun in nalagali v posebni Podporni sklad za zgradbo vseučiliške knjižnice.

Upamo, da so to naši poslednji napor, tako v Beogradu kakor v Ljubljani za našo knjižnico, ki pomeni prvi in najnujnejši korak k izgraditvi popolne univerze v Ljubljani.

Iz zgodovine naše univerze

Dejstva iz zgodovine visokega šolstva na Slovenskem in borbe za univerzo, ki jih mora poznati vsak akademik.*

1595 so ustanovili jezuiti v Ljubljani svoj kolegij, ki je dobil 1599 kot vsi ostali jezuitski kolegiji z uredbo Ratio atque institutio studiorum S. J. značaj današnje srednje in visoke šole. Kolegiji so imeli 6 let nižjih studijev, 2—3 letniške filozofije (predpriprava za vse fakultetne študije in višje fakultete t. j. bogoslovje, pravoznanstvo in medicino). V Ljubljani so kolegij izpopolnjevali postopoma, svojo lastno dvonadstropno stavbo je dobil 1603 na št. Jakobskem trgu. V Zagrebu je bil ustanovljen jezuitski kolegij 1606.

Prave univerze sta imela v tej dobi v habsburških deželah le Praga in Dunaj. Kasneje so bili nekateri jezuitski kolegiji, enaki ljubljanskemu, dvignjeni v prave univerze: olomuški 1581, graški 1585, insbruški 1671. V enaki težnji je bil v Ljubljani ustanovljen

1698 »Collegium juridicum Labacense« in 1710 pa prirejena zasebna juridična predavanja profesorja civilnega prava dr.-ja Franca Krištofa Wogathai-ja (Bogataja).

V to dobo torej spadajo prva resna prizadevanja za ustanovitev univerze v Ljubljani, od katerih so se ohranili nekateri podrobni proračuni za novo univerzo. Sestavljal jih je Janez Gregor Thalnitser (Dolničar), predsednik prve znanstvene akademije na Slovenskem.

Ukinitve jezuitskega reda 1773 je zaprla tudi njih kolegij, ki je bil seveda prikrojen potrebam reda, cerkve in vere vse bolj, kot pa pravemu znanstvenemu delu, čeprav so imele univerze po nekaterih evropskih deželah že lep sloves in znanstveno tradicijo.

Zaradi ustanovitve centralnega semenišča v Gradcu je 1873 prenehal v Ljubljani bogoslovni študij, zaradi neke afere pa 1785 tudi filozofski.

1786—7 so pričeli kranjski deželni stanovci znova akcijo za filozofski študij. Zanimivo je, da so v spomenici na cesarja zahtevo utemeljevali z deželnim jezikom t. j. slovenščino in gospodarskim položajem dežele.

* (Posneto po razpravi Janka Polca, Ljubljansko višje šolstvo v preteklosti in borba za slovensko univerzo 1929.)

Svetovni študentovski kongres

Svetovni študentovski kongres proti vojni in fašizmu, ki se je vršil v Bruxellesu 29. 30. in 31. decembra preteklega leta, je združil blizu 400 delegatov, ki so predstavljali 42 dežel. Zastopane so bile na njem najrazličnejše struje: krščanske, liberalne, demokratske in socialistične. Sprejeta je bila soglasno od vseh delegatov resolucija, ki se ostro obrača proti

Zanimivi so vtisi dveh francoskih krščanskih akademikov, ki jih priobčujeta o kongresu v L'Avant-Gardei in ki kažejo na ostro nasprotje, obstoječe tudi v Franciji med mlado krščansko inteligenco, ki se zaveda svojih nalog in staro generacijo, katera nosi, kakor pravica, ime Krista samo na jeziku. Kar se nas tiče, izjavljata govoreč o kongresu, sprejemamo in odobravamo vse njegove resolucije v polnem obsegu. Srečni pa bi bili, ako bi prišlo do tega, da bi kristjani soglašali s progresivnimi strankami tudi v drugih točkah, zlasti, da bi sprejeli njihov ekonomski in socialni program. Njemu sicer ne nasprotujemo, vendar ga zelo pomanjkljivo poznajo. Prepričani so, da so storili za svojega bližnjega vse, ko so mu pomagali z individualno karitativnostjo. Izpostavljeni smo bili često hudim napadom, a niti eden teh buržujev ni nikdar mogel iznesti proti nam ničesar stvarnega. Spričo nedvoumih in tako jasnih besedi svetih tekstov razgrinjajo njih natolcevanja v tem ostrejši luči nedoslednost in razliko med naukom, ki ga učijo in življenjem, ki ga živijo.

Poravnajte zaostalo naročnino!

1788. je bil z dvornim dekretom zopet uveden v Ljubljani filozofski študij.

1791 pa tudi bogoslovni. Filozofski študij je bil razširjen s kirurgijo, porodništvom in veterinarstvom.

1810 so Francozi za svoje okupacije slovenskih dežel reorganizirali tudi šolstvo. V avgustu tega leta je izšla uredba »Réglement sur l'enseignement et la discipline des écoles centrales de Laybach«, s katero je bila urejena centralna šola t. j. univerza v Ljubljani s sedmimi učnimi tečajji: za zdravnike, kirurške, inženjerje in arhitekta, zemljemerce, pravnike in bogoslovce. Študij na posameznih fakultetah je trajal tri do pet let; končal se je z diplomom. Izmed 11 profesorjev so bili le štiri tujci, ostali Slovenci, pouk je bil po predpisu v francoščini ali italijanščini (za uporabo slovenščine v šoli, kateri Francozi niso bili nenaklonjeni, je pisal tedaj Valentin Vodnik šele prve, začetne šolske knjige), dijakov je bilo v začetku 300. Univerza se je kljub nekaterim težavam, n. pr. da profesorji cele mesece niso dobivali plače ali da se je manjšalo število slušateljev, ker so morali v vojake, lepo razvijala.

Ko so morali Francozi 1814 zapustiti slovenske kraje, je bilo izpodrežano življenje tudi novi univerzi. Avstrijci so začetkom leta

1815 vzpostavili v Ljubljani visokošolske studije v istem obsegu, kot so bili pred francosko okupacijo: ostali sta filozofska in teološka fakulteta, medicinska pa je bila degradirana v medicinsko-kirurški tečaj.

Ljubljanski gubernij se je sicer do 1818 trudil, da bi se znova ustanovil pravni študij, a brez uspeha.

Tako je ostalo do 1848.

1848. leto je prineslo univerzitetna predavanja v narodnem jeziku Čehom v Pragi, Poljakom v Krakovu in Rusinom v Lwowu. Pri Slovencih pa so prvi izrekli zahtevo po slovenski univerzi v Ljubljani na pobudo licejskega rektorja dr. Sporerja slušatelji filozofije in ranocelniškega studija ter v posebni spomenici pozvali profesorski zbor, da se zavzame za ustanovitev slovenske univerze. Ta spomenica z dne 2. maja 1848 je prva v nepregledni vrsti novih, ki so ji sledile vse do l. 1919. Naučno ministrstvo na Dunaju je sicer ugoditev zahtevi zavleklo, kar je pomenilo od-

klonilno stališče, toda pritisku na prve slovenske poslance in javnemu razpravljanju v časopisju je pripisati, da je kljub temu dovolilo za začetek in priprave univerze, da se razpišeta dve stolici za bodočo juridično fakulteto in sicer za državljanstvo in kazensko pravo. Predavalni jezik bi bila seveda slovenščina. »Slovensko društvo« je res organiziralo 1849 prva predavanja in sicer aktuarja Antona Mažgona in dr. Ernesta Lehmana, toda vse to je bilo kratkotrajno. Predavanja so se morala prenesti v Gradec, kjer so polagoma zamrla. Nastopajoča absolutistična doba pa je izbrisala vse možnosti novih akcij.

Toda leto 1848 je postavilo zahtevo, katere odslej ni bilo več mogoče odpraviti.

1867—74. V dobi svobodnega zborovanja in združevanja med dvema absolutističnima režimoma je znova oživel boj za univerzo. Zgodovinar tega boja vedno naglašava, da so vse akcije za slovensko univerzo začeli in vodili slovenski dijaki; šele njih pritisk je sprožil vsakokratno staro generacijo. Tako je bilo tudi v taborški dobi, toda vprašanje je postalo kmalu tako aktualno, da je bilo ena izmed glavnih narodnostnih zahtev taborških govornikov. Iz tabora pa so se zahteve prenesle v deželne in državni zbor. Borbo so odslej vodili Luka Svetec, Bleiweiss, Razlag, dr. Vošnjak in drugi po starem načrtu iz l. 1849: na graški univerzi naj se dovolijo prva slovenska predavanja, nato pa ustanovi univerza v Ljubljani, oziroma za začetek njena pravna fakulteta. Toda vlada je odporno nasprotovala, zdaj z odklonitvijo postavke v drž. proračunu za slovenska predavanja, zdaj z načelnimi izjavami o nedozorelosti slovenske kulturne stavbe za univerzo, zdaj z očitkom pomanjkanja potrebnih predavateljev, ki jih pa sama zopet ni hotela vzgajati. Po l. 1874 pa je znova nastopilo mrtvilo.

(Dalje prih.)

Svetosavske nagrade v letošnjem letu

Rektorat je razdelil za l. 1934/35 med sledeče tovariše nagrade za analoge, ki so bile izbrane po posameznih fakultetah sledeče:

Fil. fak.: Mikuš Stane: Umetnostno-topografski opis dekanije Šmarje pri Ljubljani. — Brumen Vinko: Kulturno-pedagoški pomen knjige »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«. — Kastelic M. Klementina: Kulturno-pedagoški pomen knjige »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«.

Jurid. fak.: Tušek Boriš: Gospodarski tipi slovenskega kmeta in njihova agrarno-politična upoštevnost. — Hočevar Franc: Premogovna industrija v Jugoslaviji. — Čuferin Emil: Državni svet in njegova funkcija.

Medic. fak.: Serajnik Suzana: Processus vermiformis in njegova lega. — Ostojic Teodor: Funkcionalni pomen glandulae thycuis. — Avčin Marij: Funkcionalni pomen glandulae thycuis. — Derganc Kazimir: Plastična rekonstrukcija organov. — Kušar Franc: Plastična rekonstrukcija organov.

Teol. fak.: Žakelj Stanko: Verske vrednote mohamedanizma v primeri s krščanstvom. — Bartelj Ludvik: Dokaz za bivanje božje iz istinitosti. — Kotnik Jaroslav: Kristusov proces v luči apokrifnih Gesta Piloti.

V okvirju svetosavskih nagrad sta prejela nagrado tov. jurista Fais Rudolf in Zore Slavko nagrado društva »Pravnik za temo: »Sterilizacija zločincev«. Nagrado »Zvezce nabavljalnih zadrug drž. uslužbencev« je prejel jurist Uršič Andrej za temo: »Pomen organizacij konzumentov«.

Svetosavske nagrade so bile letos razdeljene v višini 12.000 Din. Najvišjo nagrado je prejel tov. Avčin Marij (2000 Din); njegova razprava prinaša nove izsledke in je znanstveno samostojno delo vredno, da se publicira.

Vsem tovarišem, ki so si priborili nagrade s trdim delom, iskreno čestitamo.

Filozofsko društvo

V Ljubljani je potreba rodila ustanovitev Filozofskega društva, katero bo v prvi vrsti skrbelo za redno edicijo zbornika filozofskih znanstvenih razprav. Med drugimi se hoče boriti za ustanovitev Akademije znanosti, kar je še posebej naglasiti, saj smo v boju za elitne institucije naše kulture tako osamljeni, da je človeka groza. Slovenski akademiki ustanovitev toplo pozdrav-

Iz naše statistike

Na tem mestu bomo objavljali od časa do časa majhne statistične sličice, imenovali bi jih impresije iz vseučiliškega življenja. Prvo skrb bomo seveda posvečali našim ožjim razmeram na univerzi. Gibanje števila slušateljev, njih diferenciacija po spolu, krajevni in socialni provenienci, materialne razmere, v katerih živi tako vseučilišče kot njega študent, štipendije, podpore itd. itd. nam bo dalo mnogo zanimivih in važnih spoznanj. Ne bomo pa se omejili zgolj na našo univerzo, svoja opazovanja bomo razširili tudi na sosedne univerze v državi in izven nje. Na drugi strani pa bomo vedno opozarjali na ozko povezanost našega življenja z vsemi ostalimi kulturnimi, političnimi in socialnimi pojavi. Zakaj le pri takem, sklenjenem gledanju nam bo mogoče pravilno vrednotiti vse pojave, ki jih dan za dnem srečavamo in pokazati na nje prave vzroke. Tako bo rastla polagoma pred nami sicer nepopolna, a nepotvorjena slika razmer, ki v njih poteka življenje našega vseučilišča. Mi te prave slike ne poznamo, ker nam jo prikrivata zdaj klepetava gostobesednost, zdaj brutalna gesta onih, ki na račun naše nevednosti žive. Hočemo pa jo spoznati, takšno, kakršna v resnici je, brez vsake navlake, brez olepšanja in prikrivanja. Slutimo, da bo spoznanje resničnosti grenko, mnogim morda nezaželjeno, kot jim je nezaželjena odkrita beseda. Nam pa bo najboljši vodnik na poti, ki nam ji je slediti. Zato se tega spoznanja ne branimo.

Gibanje števila slušateljev na naši univerzi.

Za začetek si hočemo predvsem ogledati, koliko študentov je na naši univerzi vpisanih in kako se je to število v teku let izpreminjalo. Število na kaki univerzi vpisanih slušateljev sicer ne določa njene znanstvene višine — pri današnji organizaciji studija jo morda celo tlačí — pomeni pa vsekakor važen faktor pri presoji zlasti ekonomskih in socialnih razmer tako na univerzi kot izven nje. Zlasti pri številčno ma-

lem narodu, kot smo Slovenci, ki se moremo ponášati samo z enim vseučiliščem in nam to ni in ne sme biti zgolj znanstven zavod, predstavlja že sama višina frekvenčne krivulje in njen potek kot neposredni izraz prostorninske zasidranosti univerze v ljudstvu občutljiv reflektor njegovega splošnega kulturnega in socialnega stanja.

Že bežen pogled na semestralne izkaze o številu slušateljev vpisanih na naši univerzi nam pokaže, da je to število od ustanovitve univerze pa do danes močno naraslo. Ako vzamemo povprečne letne številke o stanju slušateljev, dobimo sledečo sliko: Vpisanih je bilo slušateljev v študijskem letu:

1919/20: 705	1927/28: 1213
1920/21: 666	1928/29: 1254
1921/22: 1148	1929/30: 1365
1922/23: 1143	1930/31: 1582
1923/24: 1163	1931/32: 1792
1924/25: 1237	1932/33: 1695
1925/26: 1186	1933/34: 1819
1926/27: 1196	

Vzemimo, da je znašalo početno stanje slušateljstva na naši univerzi 1000, torej približno stanju iz l. 1921/22. Prvi dve leti pri primerjavi gibanja števila slušateljev namenoma ne jemljemo v poštev, ker nizko stanje s početka in nato nagli, skoro stoodsotni podvig v letu 1921/22 ni izraz nekega naravnega razvoja, ampak posledica prvotnih težkoč, ki so bile v zvezi z ustanovitvijo univerze.

Iz gornje slike je razvidno, da je narastlo število slušateljev, od leta 1921/22 pa do leta 1933/34, torej v teku 12 let za blizu 80 odstotkov, kar je izredno veliko in obenem najbolj dokaz, kako globoko je bila usidrana potreba po lastnem vseučilišču v našem narodu. V prihodnjem sestavku bomo prešli k podrobnejši analizi tega razvoja in mu obenem vzporedili razvoj in gibanje slušateljev na univerzah v Zagrebu in Beogradu.

Med revijami

SODOBNOST

Družba književnikov, ki je pred dvema letoma pogumno zlomila s Tiskovno zadrugo in zapustila zaradi načelnih nasprotij v slovenskem vprašanju njeno revijo Ljubljanski Zvon, zaključuje s trojno številko drugi letnik lastne revije. Pred dvema letoma je bil izstop kroga kasnejših Sodobnikov ena najmarkantnejših zares povojnega kulturnega življenja na Slovenskem, kateremu se je kot po neki notranji zakonitosti pridružil zlom mlade generacije s starov Domu in Svetu. Tiskovni zadrugi kot podjetju, ki je dajalo kulturno legitimacijo družbi iz bivše SDS, je grozil težak udarec. Bil je tembolj pogumen, ker je bil zadan v času, ko je imel nasprotnik v rokah vso oblast in lahko izvajal nedogledne in ostre konsekvence. Takrat je prevzel uredništvo začasen odbor in lani predal posle mlademu uredniku, s katerim je Tiskovna zadruga upala, da bo izvozila. Udarec je omililo tudi dejstvo, da so nekateri veliki kulturni delavci iz starejše generacije spričo zelo težkih razmer, v katerih smo takrat živeli, mislili, da je bolje, da obdrže svoj vpliv na Ljubljanski Zvon, in mu s tem onemogočajo morebitno škodljivost. Tako sta minuli dve leti in prva dva letnika nove revije »Sodobnosti«, ki jo je izstopivša družba ustanovila, sta zaključena.

Ob ustanovitvi je bilo često govornjeno, da se bo ozki krog kmalu izpisal. Toda, ker je vodila ustanoviteljke globoka notranja potreba in resnična zavest dolžnosti, so porodne bolečine preboleli. Revija je zajemala vedno globlje iz aktualnih in težkih problemov, ki jih je nagromadil pred nas čas s svojimi tako mnogimi krivicami in danes pišemo poročilo o Sodobnosti v izredno zanimivem trenutku: novoletna napoved, ki je priložena zadnji številki letnika, pomenja pravo poglobitev in celo delno presmeritev revije. Ne več ideoloških razglabljanj, ki se posebno pri-

ljamo, spremljali bomo njih delo z vso pozornostjo!

Univ. profesor dr. Veber je predsednik novoustanovljenega društva.

nas le prečesto izgublajo v bogato besedičenje, brez vsake zveze s konkrentnimi nalogami življenja! Slovenski narod predstavlja njegovo delavno ljudstvo in njegove gospodarske, socialne, kulturne in politične probleme mora študirati slovenski inteligent! Priznati moramo, da je velikemu delu slovenske akademske mladine ta program zelo blizu.

In prav z akademsko mladino se bavi Fran Albrecht, bivši desetletni urednik LZ-a prav do dobe zloma. V uvodniku, ki je nekaka bilanca leta, se z neprikritim gnevom obrača od generacije, ki danes vodi naše javno življenje. O njej nima povedati ničesar pozitivnega: »Toda prav ta peščica privilegijancev si na vse kriplje prizadeva, da bi obdržala svoje izjemne pozicije, ki so mogoče samo v tem tradicionalnem propadajočem družbenem stroju.« In o nam: »Kaj bi mladina s politiko starcev? Križ čezajo?«

Da, če bi nam prav v tem času ne dajala toliko opraviti...

Zadnja številka »Sodobnosti« nam je prinesla še nekaj. Novega, mladega pisatelja velikega daru Ciril Kosmač. Z odličnim pripovednim darom in dobro pisateljsko tehniko nam riše vzdruške tržaške hiše, kamor je občina spravila in nagneta bedo. Za mladega, 25-letnega pisatelja, ki je doslej napisal komaj par stvari, nevaren motiv — življenje cele hiše in to še s tako pestrimi usodami, kot so usode teh lahkih Tržačanov. Mladí pisatelj se ne postavlja v pozo moralnega ali narodnega sodnika, niti ne vsiljuje svojih nazorov, ampak pušča, da teče življenje kot se mu samo hoče po zakonih, ki se umetniku ustvarjajo med delom sami od sebe. In tako mu v vsakem stavku uide kos živega življenja.

Danes druží Sodobnost v Mišku Kranjcu in Kosmaču obe skrajnosti slovenske zemlje, Prekmurje in Trst. Prvo, ki nam je bila do njega neznanana in drugo, ki je naša največja narodna bolečina.

Ali nam bo ustvaril Ciril Kosmač roman naše Primorske, take kot je in ne kot nam jo rišejo nacionalistični listi? In kje je med tema poloma pisatelj slovenskega centralnega ozemlja? Oblikovalec, ki bo v Ljubljani, srce naše

zemlje, zagrabil v življenje in nam tu ustvaril roman mesa, še preden se nam zabrišejo iz spomina nosilci današnjega javnega življenja v podobi in sodbi realističnega umetnika, analitika, proti katerega delu ne bo priziva, pa naj se pišejo tudi cele strani uvodnikov. Pisatelja, ki bo videl vse naše težke bolezni, in znal iz vsega slabega vendarle izkopati tistih nekaj ljudi, ki jih imamo tudi še v teh časih.

Ali pa vsesкупaj prinesel v smehu. Naše »salone« pri Štrajzelnu ali Kolovratu, visoke urade in zaslužke, narodne dame iz sprehodov pred kosilom v Tivoliju z njihovo nemščino »edinim jezikom, v katerem se da pogovarjati o višjih stvarih«, narodno vzgojo, nedeljskim sportom, odpomoč kinetu in še volitve na peti fakulteti.

Miško Kranjec zaključuje svojo povest o življenju in smrti Hilarija Bogdanoviča. Pravzaprav lagodno pisana in z nebogatom dejanjem je vedno znova presenečala s temnimi silami o krvi Prekmurcev. Kranjevo pisateljsko delo nenehoma raste, čeprav se zdi, da se ne bo premaknil iz svojega Prekmurja. Brezdvoma z Jušom Kozakom naš največji sodobni pripovednik, si je letos utrl pot že tudi izven slovenskih mej. Neka znana slovaška revija je prinesla letos med 5. prevodi iz tujega slovstva prevod njegove novele. Kar je v »Življenju in smrti Hilarija Bogdanoviča« novo, je velika aktualnost, ki jo kaže včasih med vrstami.

Kdor ve, s kakšnimi težavami se mora Miško Kranjec boriti v svojih Črenšovcih, dobri dve uri od Lendave, mora njegovo delo občudovati. Ni se mu zdelo mogoče, da bi pisal samo roman.

Mlada generacija je dala z Miškom Kranjcem, Cirilom Kosmačem in Filipom Kalanom že tri dobre pripovednike. In vsi trije epiki. Kljub vsemu naš čas bogat.

»Sodobnost« prinaša z vsako številko znova tehtnega gradiva za osvetlitev svetovnih in naših kulturnih, gospodarskih in političnih razmer. V letniku 1934 je ležalo težišče teh objav v Prepeluhovih pripombah k naši prevratni dobi, kjer avtor v prostem pripovedovanju razkriva mnoge podrobnosti bred- in medvojne dobe z jarko osvetlitvijo nekaterih vodilnih političnih, verskih ali kulturnih osebnosti. Ker imamo Slovenci take literature malo, so ti doneski tem pomembnejši, saj bo na njihovi podlagi kulturnemu zgodovinarju omogočena mnogo preciznejša sodba kot pa iz uradnih izjav in pisanj. V tem oziru se Prepeluhovo delo sklada z objavami spominov Janeza Kocmurja v »Sloveniji«.

Med »Refleksijami« izraža Ferdo Kozak znova zahtevo po ostrejši kritiki javnega življenja z motivacijo, da je vzrok tega samo misel na doraščajočo generacijo, na katere pada danes odgovorna dolžnost, izvesti to, kar so zamudile generacije pred njimi. Dve zahtevi postavlja:

1. da prenehamo že enkrat z nazorom o nekem slovenskem nadzemskega kulturnem poslanstvu in pričnemo s trdim delom realnosti in pa
2. da moramo zavreči nečastni diletantizem v političnem, gospodarskem in socialnem, pa tudi splošno kulturnem oziru. I premostiti današnji strahoviti prepad med ljudstvom in inteligenco.

Nov sodelavec v Sodobnosti je Bratko Kreft, ki objavlja članek »V razorožitvi nič novega...«, napisan za Ljubljanski Zvon, kjer pa zaradi prepovedi Tiskovne zadruge ni smel iziti. Med drugim prinaša statistiko današnjega stanja aktivne in rezervne vojske posameznih evropskih formacij in številčno moč njih opreme.

Zadnja številka drugega letnika Sodobnosti je dovolj bogata na straneh in gradivu.

MISEL IN DELO

je nova kulturna in socialna revija, katere ustanovitelji pravijo v uvodni besedi, da čas presnavljanja in preobratov, v katerem živimo, ne dovoljuje ravnodušnost, da hočejo prispevati k napredku naroda, da bo ljubezen do resnice in stvarnost osnovni ton revije. In vse delo prepojeno z idejo jugoslovanstva. Doslej so izšle 4 številke. Izmed sodelavcev so najvidnejši: dr. Stojan Bajič, dr. J. Lokar, A. Lajovic, L. Čermelj, dr. A. Zalokar in drugi. Zanimivi so članki dr. Lokarja o vprašanju srednje šole, kjer pravi, da srednja šola ni pretežka in da se ji ni bati navala, če bo dobra, ker bo s tem dovolj izvršena selekcija in obžaluje pomanjkanje dotoka iz kmetov; Antona Lajovica »Kočevje in mi«, kjer zaradi nemške manjšine, ki skuša nadvladovati

slovensko 60 % večino, zahteva: »Ven iz Kočevja z vsemi državnimi institucijami in uradi! Kočevje naj postane vas, v kateri se ne bo ničesar godilo. Ven iz Kočevja s političnim, davčnimi in sodnimi uradi!« Premeste naj se v Ribnico; gospodarski urednik »Jutra« F. Seunig osvetljuje v članku »Vprašanje Mestne hranilnice ljubljanske« gospodarske in denarne razmere tega zavoda, kar je pri nas nenavadno v javnem tisku.

Po svoje aktualen je profesor Lavo Čermelj s člankom »Vprašanje Primorcem«. Bavi se z nerazpoloženjem, s katerim sprejemajo pri nas njegove rojake, ki so se izselili iz svoje zemlje. Ugotavlja, da »je treba s prtokom slovenske inteligence s Primorske računati kot z danim dejstvom« — s katerim se je treba seveda sprijazniti. Ko se bavi z vzroki nasprotja med »Primorci« in domačini pravi, da do neke meje izvira to nasprotje iz konkurenčnega boja, ki se v vsesplošni krizi vedno bolj zaostruje. V veliki meri pa temelji vse nasprotje v raznih neresničnih očitkih. Res je sicer, da so Primorci na marsikaterem vodilnem mestu, toda da bi imeli kake posebne privilegije, je »povsem iz trte izvito in le plod zavistnosti in zlobe«. Na očitke, da se ločijo od domačinov odgovarja:

»Ne vsi Primorci se smatrajo za polnovredne Jugoslovane in kot taki se tudi povsod uveljavljajo. Od tega njihovega stališča jih ne morejo odvrniti niti najtrpkije izkušnje vsakdanjega življenja. Primorci so Jugoslovani po svoji duši in po svojem srcu.«

F. P.

Mimogrede

Predkratim smo imeli priliko gledati v Ljubljani »originalno rusko velecopereto« Pastir Kostja. Film je sovjetski proizvod, tedaj delo nemoralne, brezbožniške in kakor splošno znano in nedavno tudi pri nas nesporno ugotovljeno, židovske klike. Mi, ki smo v polnem številu in pikantnem pričakovanju divjih boljševiških ljubezenskih scen polnili dvorano, smo pošteno nasadli. Nobenih dekoltejev, lepih močic in kar je še tega, nobenih ubogih tipkaric in bogatih princov, ki bi ti ob krutem slovesu izvabili solzo. Namesto tega pa polno zdravega, življenja prekipjavajočega humorja — osti hvalabogu nismo čutili nobene — v duhovitih, a niti malo ne spolzkih dovtipov in domislekov (za nas nekaj čisto novega), režijsko, igralsko in tehnično na višku. Morda ne brez tihega domotožja tam nekje na dnu srca smo se nehate spomnili rafinirano razvlečene pornografije in zlagane solzavosti nemških operet in revolverskih jahačev ameriških prerij, ki nas vabijo dan za dnem vsak dan trikrat in na treh krajih hkrati na urico pozabe. Tudi naših najmlajših ne pozabijo. V soboto ob dveh in nedeljo ob enajstih. Denar gre v kulturne namene.

Veselite? Zdravje? Delo? Življenje? — Lizol. Ulica. Voda. Smrt.

Iz „Jutrove“ terminologije

»Jutro« je v veliki skrbi za razvoj slovenske kulture na sploh in obogatitev »slovenskega narčja« še posebej. V tej veliki skrbi je v vroči polemiki stvariteljski genij iz Knaflejeve ulice izkresal nekaj novih slovenskih biserov. Srb se imenuje odslej neslovenski oziroma nehrvaški Jugosloven, Hrvat nesrbski oziroma neslovenski Jugosloven in končno Slovenec najbrže nesrbsko-hrvatski Jugosloven. Kako pa se vsi skupaj imenujemo pa še ne vemo. Najbrže nesrbski-nehrvatski-neslovenski Jugoslovani ali pa morda celo krajše nejugoslovenski Jugoslovani.

Prava sreča, da še ni zraven Bolgara, ker bi število permutacij še znatno naraslo.

Kljub temu je obogatitev jugoslovanskega jezika nasploh in nesrbsko-hrvatsko jugoslovanskega dialekta posebej velika in pomembna.

ALI JE ZKD KULTURNA USTANOVA?

Zveza kulturnih društev ostaja s svojimi filmi neomajno zvesta svojemu »kulturnemu« programu:

Nedelja, 27. I. 1935: Don Juani garnizije.

Jutro, 27. I. 1935 priporoča

Trara ljubezen!

Don Juani garnizije.

Sijajna, smeha polna veseligrada iz vojaškega življenja. Felix Bressart, Georg Aleksander in Ernst Verebes. Kot dopolnilo burka »Življenje sv. Miklavža«. Salve smeha.

V »kulturi« ZKD torej nič novega.

Ti filmi so namenjeni predvsem mladini. In hrana, ki jo daje ZKD: lajtnant in oberlajtnant, pižame in objemi, prekrasne avstrijske uniforme še iz tistih lepih, starih časov... »Trara ljubezen!«

ZKD prireja in »Jutro« priporoča predstave kulturnih filmov iz lepega, sladkega cesarsko-kraljevega vojaškega življenja. In to danes nam! Gospoda, v kakem duhu že vzgajate v svojih uvodnikih mladino?

In kaj pravi h »kulturnemu delu« Zveze kulturnih društev njen predsednik dr. Albert Kramer?

Po univerzi

Akcija za pomoč revnim akademikom je doslej prejela čez 10.000 Din v gotovini. Poleg podpore predsednika mestne občine ljubljanske je doslej največja podpora tvrdke Westen v znesku 1000 Din. — Akcija pa je tudi prejela od več kot sto študentov podatke, ki vsi kličejo po podpori in dokazujejo njeno nujno potrebo in upravičenost. Eden izmed tovarišev je naprimer dobil hrano le, kadar se mu je z zvijačo posrečilo priti v mestno zavetišče za siromake. In tako akciji ni mogoče storiti več, kot krpati tam, kjer je najnujnejše. Pod vodstvom g. prof. Krála je akcija sklenila, da bo nudila v februarju in naslednjih mesecih čez trideset tovarišem polovično hrano — po tri kosila in večerje na teden. Med temi tridesetimi tovariši so tudi oni, ki so doslej prejeli brezplačno hrano od rektorata, oziroma banovine, ker banovini njen proračun te podpore ne dovoljuje več.

JNAD Jadran je imel v torek 29. t. m. izredni občni zbor, ki je bil pravzaprav nadaljevanje občnega zbora z dne 18. t. m. Kakor je znano, je predsednik narodne skupščine g. Kumanudi poklonil za revne akademike Jadrana 5000 Din. Odbor društva pa je nameraval porabiti 4000 Din za plačilo društvenih obveznosti, ostalih 1000 Din pa dati na razpolago kulturno-socialni sekciji društva, da jih razdeli med potrebne. Radi odpora proti tej nameri in ker je društveno razsodišče oprostilo člana društva Bidovca, ki se je nepovoljno izrazil o odboru, je odbor društva na občnem zboru 18. t. m. odstopil, sedaj je pa bil zopet izvoljen.

Akademika A. Š. pozivamo, da takoj vrne spojeno skripto odz. in denar, ker bomo sicer prišli s polnim imenom v prihodnji številki!

Ne trošite denarja po nepotrebnem...

Moderna menza

»NOVA KUHINJA«

Aleksandrova c. 5/I.

Vam nudi prvovrstno hrano po izberi jedilnega lista. Kompletno kosilo Din 10.— ali 8.50, kompletne večerje Din 6.—. Abonenti popust.

Večerja tudi ob nedeljah! Kruha, belega ali črnega, po volji.

Smučarji!

Uporabljajte pridno Uran kremo pri tem zdravem športu. Uran krema je specialna za masažo rok in lica. Nobeden še tako oster veter in mraz ne škoduje koži, ako jo dobro namažete z Uran kremo. Izgladi hrapavo kožo in odstrani lišaje takoj. Uran krema stane: mala 5 Din, velika Din 12.—.

Fotografiranje je umetnost...

Lepa slika najlepši spomin na mladost...

Priznani umetniški foto-atelje

K. Staut, Ljubljana, Gledališka ulica št. 16/I.

Vam izdela slike, s katerimi boste imeli veselje. — Gg. akademiki imajo konkurenčni popust. Pridite! Oglejte si! Prepričajte se!